

„РАЈ У КОЈЕМ ЂАВОЛИ ОБИТАВАЈУ” –
НАПУЉ И БЕОГРАД КАО ЧВОРНА МЕСТА ЈЕДНОГ
КЊИЖЕВНО-ИМАГОЛОШКОГ ТРАКТАТА

Марио Лигуори, *Напуљски дипломата*, Лагуна, Београд 2016

У разбокореном регистру потенцијалних одређења човека као бића (*homo faber, homo symbolicus, homo religiosus, homo ludens, homo duplex, homo viator...*) повлашћено место у приповедном ткиву како *Напуљског дипломате*, рецентног Лигуоријевог романа објављеног након збирке прича *Прва љубав*, тако и у његовој прози начелно, припада управо последњој наведеној одредници – концепту човека путника и њему иманентном одисејском принципу који као једино укотвљење познаје жељу да се познати, у духовном смислу неретко окамењени и скучени простори напусте не би ли се доспело до других, непредвидивих географских одредишта, предела спокоја и топлине или пак меланхолије, немира и слома. Путовање представља, међутим, много више од промене физичке позиционираности бића; путује се подједнако и духом и умом, долази до нових спознаја, истинског разумевања и унапређења сопственог духовног живота кроз унутрашњу потребу појединца да се посвети интелектуалном промишљању истине и мудрости и/или упознавању Другог.

Управо неименовани главни јунак романа, осетивши притисак паланачког духа родног јужноиталијанског месташца смештеног између Салерна и Напуља, као и другу, мрачну, мистериозну страну пословично веселог и осунчаног Напуља, одлази у Београд у тежњи да изгради дипломатску каријеру, упозна културу народа чију је страну бранио на римском тргу 1999. године учествујући у протестима због бомбардовања Србије и, најзад, да кроз непосредно сагледавање српског историјског, социолошког и културолошког контекста интензивније спозна, а потом и преиспита сопствене животне ставове, стереотипе о Источној Европи и Балкану и антиномичну природу напoлитанства. Проницљивост са којом писац повлачи конвергентне и дивергентне линије спрам напуљских односно београдских навика и менталитета, његова моћ да запази мане или пак демистификује негативне представе о напуљском/српском народу, као и питорескност са којом предочава кључне особине двеју култура, разлoзи су што се овај тематски рукавац са пуним правом може означити најснажнијом и најплодотворнијом значењском трасом романа. Захваљујући њеном вештом меандрирању читалац прати завидан распон пишчевог компаративног осврта. Упоређују се градови (и Напуљ и Београд представљају прави микрокосмос у којем је историја релевантнија од тренутних проблема и више се цени како неко изгледа него какав је у суштини), запажају се подударне и дистинктивне тачке између Српкиња и Наполитанки, указује на утемељеност предубеђења о неугледним и

прљавим београдским улицама какве су биле и напуљске током XVII и XVIII века, на илузорност представа о Србима као искључиво агресивним и ћудљивим људима, али и на уврежену слику о дивљем Балкану, том екстремном месту које истовремено очарава и плаши.

О историји Напуља (од осамнаестовековне Напуљске републике до уједињења Италије и стварања такозваног јужног питања којим се резимира економска заосталост, социјална дезинтеграција и традиционални антагонизам јужног становништа према централној власти), о повољној клими града, његовој мистериозности, Везуву и међу становништвом увек присутној мисли о смрти, приповеда се у наредном романескном тематском рукавцу заснованом на мотиву пронађеног рукописа. Непосредно пред смрт, јунаков деда Анђело де Санктис, власник породичног предузећа, отмено дистанциран ексцентрик особене радне етике, оставља унуку писмо пуно корисних савета, али и рукопис свог пријатеља Ђулија Морарија *Napoli senza sole*, за чије објављивање млади дипломата треба да се постара. Садржај ове у романескно ткиво интерполиране студије, коју јунак занесено чита током дипломатске службе у Београду прецизније разумевајући на тај начин отаџбину у туђини, измиче ослонац устаљеном, банализованом парагону о Наполитанцима као жовијалном народу чији је живот испуњен угодном храном и лепом песмом. Морари у свом тексту указује на наличје напуљске егзистенције коју нису успели да запазе ни значајни локални писци. Напуљ је таман, затворен, прљав и клаустрофобичан, пун насиља, настањен лазаронима, најнижим друштвеним слојем који ленчари и спава на улицама, и мафијом снажном до те мере да је досегла статус паралелне власти; укратко „Напуљ је рај у којем ђаволи обитавају”. Мештани су обликовани у подједнако мрачном маниру – препотентни су, сујетни, љубоморни, лењи, склони преварама, коцки, али и медитацији, контемплацији, анксиозности и меланхолији што се рађају под окриљем подмуклог Везува, чија појава непрекидно опомиње на ефемерност појединца и јаловост његове жудње за богатством и славом: „У Кампанији је обичај да се мисли на смрт, док цео свет жели да нас убеди да смо весели.”

Претећи обриси Везува, који у роману фигурира као специфична манифестација *vanitas* мотива, и перманентно присутна наполитанска мисао о смрти, којом се евоцира јејтсовска „чежња за гробом”, надијају се и над карактерном констелацијом јунака романа, младог дипломате растрзаног између обавезе да, након дедине смрти, преузме кормило породичног предузећа и жеље да напусти родни крај како би створио успешну каријеру. Упркос одлуци да се повинује сопственим унутрашњим поривима који су подразумевали дипломатски боравак у Београду и рад на побољшању односа са другим народима, свакодневна сећања на породицу током живота у Србији, осећање кривице јер се повукао пред захтевима породичне традиције, сумњичавост чак и у погледу одабира занимања,

као и мрачно, сетно контемплирање о могућности да појединац икада опште напусти сопствену културу – све су то чиниоци на основу којих се романескном јунаку може приписати атрибут homo duplex-a, расплућеног, конфузног, скептичног меланхолика непрекидно загледианог у прошлост попут већине Наполитанаца.

Ни љубавна прича напуљског дипломате и његове неименоване идеалне драге („Она”), плавокосе апсолвенткиње српске књижевности, премда обликована као недвосмислена адорација и готово платонски нетакнута, чиста глорификација нежнијег створења („Можда Она за њега није била тек особа, већ идеја”), није остала ван дејства јунакове злослутне мисли да толика „срећа није срећна” и сеновите потребе да остане самотан у њеном присуству, у тренуцима када је њен поглед, усмерен ка будућности, откривао красне перспективе, толико несвојствене јунаковом виђењу света.

Имајући у виду овакво држање јунака, као и током читавог романескног тока његову конзистентну меланхолију и изразиту чежњу за завичајем, разрешење које доноси епилог – приказ девојке која на плажи чита *Napoli senza sole* и за коју се сазнаје да је ћерка дипломате и његове идеалне драге – опажа се као кардинална промена која не кореспондира у довољној мери са начином на који је јунак до тада обликован, нити је, у сижејном смислу, подробније мотивисана и припремљена. Премда је изведен сувише нагло и оштро, овакав романескни исход ипак је у сагласју са епиграфом романа, цитатом Анатола Франса: „Све промене су тужне, чак и оне које највише желимо, јер оно што остављамо, то је део нас самих; треба умрети за један живот да би се ушло у други.”

У композицијском смислу *Напуљски дипломата* сачињен је од пролога, двадесет два поглавља и епилога, при чему се уводни и завршни део дозивају ступајући, на садржинском нивоу, у својеврстан дијалог: онирички мотив – јунаков профетски сан о учешћу у протестима због бомбардовања Србије 1999. године – предочен у прологу наговештава не само његов одлазак у Београд него и његов коначни остатак у том граду, што је сугерисано епилогом. Приметно је и да се готово свако поглавље завршава јунаковим читањем Мораријевог рукописа пред сан, да би затим наредна романескна целина започела сликом његовог буђења и рефлексивном замишљеношћу над темама које је прочитани део рукописа активирао. Само приповедање протиче у знаку јасног и сталоженог изношења догађаја у склопу аукторијалне приповедне ситуације, док се квалитативна својства језичко-стилских средстава одликују драстичном флукуацијом. Језичка свежина, рафинираност и бројни поетизми, који су *Прву љубав* учинили изразито деликатном и лирски интонираном прозом, у овом роману постали су рецесивни; језички израз тако неретко запада у неинвентивност, несофистицираност, баналност и сувишно гомилање („очи плавлје од Тиренског мора”, „... жене у Београду имале добре ноге,

ходале су као на ревији”, „весели и срећни”). У поредбеној изјави да је „београдско небо тих дана попримало сјај женских очију пре него што би напрасно бризнуле у плач” запажа се, међутим, знатно виспредије, сугестивније и одмереније језичко-стилско решење.

Заснивајући роман на реалистичком проседеу импрегнираном ониричким елементима, дескриптивним путописним пасажима о јужној Италији, Даблину и Амстердаму, као и евоцирањем Павићевих дела, мисли Црњанског да човек иде у сусрет смрти и атмосфере Џојсових *Даблинаца*, Лигуори је, уколико се занемаре поменуте мањкавости, створио солидан роман-првенац проткан успешним хуморним сегментима (попут оних који казују о учењу српског језика) и, што је значајније, изразито оштроумним и драгоценим увидима произашлим из једног имаголошког погледа на два европска града, истовремено и блиска и различита.

Виолетта МИТРОВИЋ

ВАСКО ПОПА У ГОСТИМА

Зорица Ђерговић Јоксимовић, *Певања Вука и Вране*, Геопоетика, Београд 2016

Истраживање грађе одређене културе ван њене матичне земље трагањем за доступним текстовима у електронским базама представља посебан изазов кад циљ студије није (само) херменеутичко читање књижевног дела већ и настојање да се расветли директан *утицај* једног аутора на другог. Премда је категорија књижевног утицаја у компаратистици данас претежно замењена различитим облицима интертекстуалности, у истраживању Зорице Ђерговић Јоксимовић у центру пажње су управо књижевноисторијски документи који би расветлили везе између енглеског песника Теда Хјуза и нашег Васка Попе у смислу директне апропријације елемената Попине поезике у различитим фазама Хјузовог стваралаштва. Ова теза посебно је смела с обзиром на Хјузову репутацију песника оригиналне сликовности, а у научном смислу представља јединствено истраживање рецепције Попиног специфичног песничког израза ван граница Балкана.

Студија је подељена на низ поглавља, са насловима које чини формални и неформални део, попут „Утицај Попе на Хјуза или О томе како неке ући на уво” или „Шта је изгубљено у преводу или Чији си ти, Васко Попа?”, те је то први знак пријемчивости дела и за ненаучне кругове читалаца, о чему додатно сведочи и то што је објављена у Геопоетици, а не у оквиру научних институција. Ауторкин стил не захтева широко тео-